

УДК 93/93.947

✓ 3. ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ПУЛЮЯ

Кіцак В. - студент 5-го курсу

(Тернопільський державний педагогічний інститут)

Науковий керівник: викл. І.Продан

Доктор Іван Пулюй народився в Гримайлові 2 лютого 1845 року. Його батько був заможним міщанином, пізніше бургомістром. Навчався Іван Пулюй в Тернопільській гімназії, разом із своїми товаришами Володимиром Панькевичем, Андрієм Січинським, братами Барвінськими відвідував таємний гурток під назвою "Громада". Члени "Громади" мали на меті ознайомлювати тернополян з українською історією та літературою, розширювати національну свідомість.

Після закінчення гімназії Іван Пулюй навчався у Відні на теологічному факультеті, заодно захоплюючись лекціями з філософії, математики та фізики. Під час навчання в університеті заснував товариство богословів, до якого входило 24 вихідці з Галичини. Чотирнадцять студентів не належали до того товариства, бо це були угорці або москвофіли. До цього товариства належали також і окремі професори, що походили з Галичини. І Пулюй брав активну участь у періодичних часописах того часу, що видавалися у Львові: "Вечорниця", "Мета", "Правда".

У 1869 році він познайомився з П.Кулішем, котрий на той час був головним подвижником літературного руху на Україні. П.Куліш втратив урядову посаду у Варшаві через те, що не хотів відректися українства, і переїхав навесні 1869 року до Відня. Пулюй був зачарований надзвичайно широким світоглядом Куліша, а ще більше - його великою щирістю до літературного діла в Галичині. Вони вели розмови про національні справи у Галичині і на Наддніпрянській Україні, про переклади Святого Письма, над яким Куліш вже працював, про потребу народного молитовника. На кошти отця Доріна - служителя храму святого Стефана - у Відні І Пулюй видає у 1869 році невеличкий молитовник для вояків-українців. А в 1871 році, також у Відні, він видає новий молитовник.

З 1871 року І Пулюй разом з П.Кулішем розпочинає працю над перекладом Святого Письма на українську мову. Праця йшла дуже поволі, хоч обидва працювали з ранку до вечора, і Пулюй покинув на деякий час університетські студії, щоб швидше все завершити. Після того, як Ганна Барвінок (дружина Куліша) виїхала з Відня, І Пулюй

поселився разом з П.Кулішем в одній кімнаті, щоб якнайшвидше закінчити працю.

У травні 1871 року переклад св.Письма Нового Завіту був готовий і незабаром вони видрукували всі чотири Євангелія у Відні. Після цього роз'їхалися: П.Куліш у свою Мотронівку, а І.Пулюй - до Гримайлова до родичів. В Гримайлові він перекладає листи апостолів Петра, Іоанна та Юди й об'явлення Іоанна Богослова, рукопис яких був надісланий Кулішеві 9 серпня 1871 року.

Надрукувати "Новий Заповіт" пощастило в друкарні товариства ім. Т.Шевченка у Львові, але на Наддніпрянську Україну переклад не потрапив, тому що вже діяв Валуєвський циркуляр 1876 року. В Галичині переклад теж не був розповсюджений, тому що цим знехтували урядові кола, як згадує Пулюй у своїй автобіографії. Так перележало Святе Письмо, видрукуване українською мовою, на складах аж до 1885 року. Тоді, з дозволу Куліша, Пулюй продає наклад "Нового Завіта" британському біблійному Товариству в Лондоні. І.Пулюй переписувався з П.Кулішем до 1886 року, завжди залишався вірним йому, боронив його навіть тоді, коли сучасники Куліша відсахнулися від нього через його "Історію Возсоединенія Руси" та критику Шевченка. Одначе приязнь їхня урвалася через якесь невеличке непорозуміння.

І.Пулюй двічі побував на великій Україні- в 1876 і 1880 рр. Під час першого перебування гостював у Івана Білозерського, а під час другого - у маєтку Кулішів на хуторі Мотронівка та зупинявся в поета Александра у Харкові.

У 1880 році професор Іван Пулюй під час відвідин Куліша мав неодноразові розмови із Пантелеймоном Кулішем та його дружиною Ганною Барвінок про українську літературну працю і "про всесвітню науку, що одна тільки може видвинути наш нарід з його великого духовного, соціального і економічного занепаду". "Відпочиваючи літніми вечорами,- згадує у своїй книзі професор І.Пулюй, - саме зоряне небо України манило мене вести річ про славі прояви космогонії". Куліші любувались дуже тими астрономічними оповіданнями. Саме цим спогадам була присвячена (з посвятою П.Кулішеві) книжечка про "Нові і перемінні звізди", видана у Львові в 1881 році. Книжечка доктора Івана Пулюя викликала на той час чималу зацікавленість у фізиків та астрономів. Вона складається з таких розділів:

"Нові звізди" - с.4-8;

"Перемінні звізди" - с.9-10;

"Закон непропащої матерії і непропащого руху" - с.11-13;

"Переміна механічної праці в тепло" - с.14-16;

- "Переміна тепла в механічну працю" - с.17-20;
- "Теорія Ріттера про нові звізди" - с.21-24;
- "Чому перемінюються звізди" - с.25-28;
- "Спектральна аналіза перемінних звізд" - с.29-32;
- "Скільки є звізд і що таке наша молочна дорога?" - с.33-38;
- "Наш світ і Вселенна" - с.39-40;
- "Конець і новонастанне світла" - с.41-43.

У передмові до третього видання своєї наукової розвідки доктор Пулюй відзначає:

"Вельмишановний добродію!

Чим хата багата, тим і рада. Тож прийміть, Добродію, на спомин мое оповідання про зьвізди, те саме, котрого Ви слухали зоряної ночі на Україні, в Мотронівському саду, коли ми, знуджені журбою над сумною долею України, літали думкою світами, шукаючи для душі відроди, а знайшовши її в законі непропащої сили, мужались на нове діло.

Коли доведеться сьому невеличкому оповіданню побачити світ під українським небом, то може буде воно маленькою відродою і для тих земляків, що не шукаються опіки в чужих, а знають, що сила і спасенне лежить у нас самих: у праці над освітою і добробитом народа".

У невеликій книжечці, виданій у Відні в 1905 році, зміщено кілька спогадів про Пантелеймона Куліша та його дружину Ганну Барвінок: "Мотронівський хутір", "Ганна Барвінок", "Мотронівські могили", "В обороні Куліша", "Куліш у Львові в р. 1881-1882", "Мої спомини з років 1881-1882", "Дорогий пам'яті Куліша". Привертає увагу у збірочці поезія Пантелеймона Куліша "Молитва", присвячена докторові Пулюєві, на спомин зоряної ночі на Україні, в хуторі:

Всесильний! Я Тобі молюся,

Молекул Космоса Твого ...

Де Ти, хто Ти, - даремне б'юся,

Ні, не збагну во вік сього!

Во вік науці не обняти

Всього, що Ти создав еси ...

Даремно розум наш крилатий

Шукає краю небеси.

Наскільки високо оцінював талант Івана Пулюя Пантелеймон Куліш засвідчує і листування між ними:

"Святе Письмо нехай іде в світ з двома нашими йменами.

Напечатайте такий титул: "Святе письмо Нового Завіту, мовою русько-українською переклали вкупі П.Куліш і Др.Пулюй".

Повністю переклад Святого Письма було завершено у 1886 році. От тоді, після тривалого листування, дружба їхня обірвалася. П.Куліш образився на І.Пулюя через один лист. Як згадувала Ганна Барвінок, П.Куліш до самої смерті думав, що І.Пулюй його зрадив. Після смерті П.Куліша Іван Пулюй допомагає Ганні Барвінок у виданні його творів. І.Пулюя не покидає бажання завершити розпочату ними працю і він звертається до Івана Нечуя-Левицького, котрий переклав четверту частину Старого Завіту. У цьому виданні, що побачило світ у 1904 році, І.Пулюй зробив переклад "Псалмів", відредагував переклад П.Куліша, виправивши деякі невеликі помилки.

Цій почесній справі Іван Пулюй присвятив понад 35 років свого найкращого віку, не зважаючи на те, що був обтяжений науковою та іншою працею. У своїй автобіографії він порівнює значення появи Святого Письма українською мовою із значенням перекладу Лютером "Біблії" для німецького народу. Та, на превеликий жаль, перекладене ним українською мовою Святе письмо не прийняли університети Петербурга, Києва та Харкова. І.Пулюй звернувся з листом до начальника комісії з цензурних законів при царському уряді з проханням про дозвіл на користування українськими Псалтирями серед полонених українців, учасників російсько-японської війни. В його проханні було відмовлено. У той же час японський генерал Ногі звернув увагу на прохання І.Пулюя і дозволив солдатам-українцям, що потрапили в японський полон, користуватися українським перекладом Святого Письма.

Назвичайно багата наукова діяльність Івана Пулюя, якій він присвятив понад тридцять років свого свідомого життя. Найбільше винаходів належить І.Пулюю в галузі електротехніки. Починаючи з 1874 року щороку видавав він по декілька наукових праць, з яких близько 50 побачили світ німецькою мовою, 4 - українською, не кажучи вже про дві науково-популярні розвідки: "Не пропадає сила" та "Нові і перемінні зьвізди". Перу І.Пулюя належить понад 30 статей і брошюр українською та німецькою мовами, що стосуються питань українського університету у Львові та відродження української духовності в Галичині. Живучи на далекій чужині, І.Пулюй ніколи не забував, що є сином українського народу і боровся за його права і у Відні, і в Петербурзі та перед європейською експансією в часи першої світової війни.

В останні роки свого життя Іван Пулюй був професором німецької техніки у Празі, почесним членом Товариства "Січ" у Відні, дійсним членом Наукового Товариства імені Тараса Шевченка у Львові.